

Tổ chức hoạt động nghệ thuật dựa theo quá trình cho trẻ mầm non

Lý Hồng Nguyệt Quế*

*Khoa Sư phạm và Khoa học cơ bản, Trường Đại học Tiền Giang

Received: 26/01/2024; Accepted: 15/02/2024; Published: 25/2/2024

Abstract: Process-based art is all about children's experiences while they are creating. If it has a beautiful end product, then great, but the end product is not the focus

Keywords: Process art; preschool children

1. Đặt vấn đề

Giáo dục mầm non là bậc học đầu tiên trong hệ thống giáo dục quốc dân, bậc học mà ở đó chúng ta đặt nền móng đầu tiên cho việc xây dựng nhân cách con người. Mục tiêu của giáo dục mầm non là phát triển ở trẻ một số giá trị, nét tính cách, phẩm chất và năng lực như: mạnh dạn, tự tin, tự lực, sáng tạo, linh hoạt, dễ hòa nhập, dễ chia sẻ, dễ hợp tác... Tạo điều kiện tốt cho trẻ tham gia vào cuộc sống sau này, chuẩn bị cho trẻ vào học lớp một và các bậc học tiếp theo. Như vậy, mục tiêu của giáo dục mầm non là giáo dục toàn diện cho trẻ thông qua nhiều phương tiện khác nhau. Trong đó, giáo dục mầm non hiện đại nhấn mạnh tầm quan trọng của việc cho trẻ làm quen với nghệ thuật, các giá trị nhân văn của loài người ngay từ khi còn nhỏ. Hướng cho trẻ đến với hoạt động phát triển nghệ thuật-thẩm mỹ chính là “chìa khóa” mở ra tiềm năng sáng tạo của trẻ, tạo cơ hội thực sự để trẻ áp dụng chúng vào môi trường xã hội. Để phát triển giáo dục nghệ thuật-thẩm mỹ cho trẻ mầm non cần chú ý giải quyết tốt một số nhiệm vụ sau: tổ chức môi trường vật chất cho hoạt động nghệ thuật - sáng tạo trong các lớp mầm non. Tổ chức khoa học, có hiệu quả các hoạt động tạo ra sản phẩm của trẻ mầm non (vẽ, nặn, xé dán, tác phẩm nghệ thuật) và tạo điều kiện thuận lợi cho sự phát triển, bộc lộ khả năng sáng tạo của trẻ. Trong đó việc chú trọng quá trình tạo ra sản phẩm của trẻ hiện nay chưa được chú trọng, giáo viên chủ yếu nhìn vào kết quả sản phẩm của trẻ để đánh giá khả năng của trẻ. Từ những lí do trên chúng tôi thực hiện dự án: **“Tổ chức hoạt động nghệ thuật dựa theo quá trình (process art)”**

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Nghệ thuật dựa trên quá trình cho trẻ em

Process Art là nghệ thuật hướng đến trẻ em, hướng đến sự lựa chọn và tôn vinh trải nghiệm khám phá. Trong nghệ thuật xử lý, sản phẩm cuối cùng

luôn là duy nhất và trọng tâm nằm ở việc tạo ra tác phẩm chứ không phải kết quả.

Các hoạt động nêu trên sẽ thu được hiệu quả cao nếu được xây dựng và tổ chức theo các hướng sau:

Tổ chức bồi dưỡng chuyên môn cho đội ngũ giáo viên mầm non.

Tăng cường tương tác với gia đình, phụ huynh trong việc giáo dục phát triển nghệ thuật-thẩm mỹ cho trẻ mầm non.

Các điều kiện cơ bản để thực hiện việc giáo dục phát triển nghệ thuật-thẩm mỹ cho trẻ mầm non:

Tạo môi trường tinh thần, cảm xúc lành mạnh, vui tươi, thuận lợi cho sự phát triển toàn diện của trẻ.

Thiết lập và duy trì môi trường vật chất cho hoạt động giáo dục phát triển nghệ thuật, thẩm mỹ cho trẻ (đồ dùng, đồ chơi, nguyên vật liệu...).

Xây dựng nhiều phương án lựa chọn hình thức, phương tiện, phương pháp làm việc với trẻ theo cùng một chủ đề, cùng một loại nguyên vật liệu.

Sử dụng phương pháp tiếp cận cá biệt để dạy trẻ.

Tích hợp các giờ học tạo hình như vẽ, nặn, xé dán với các giờ học làm quen trẻ với thiên nhiên, với các tác phẩm văn học nghệ thuật, âm nhạc...

2.2. Những lợi ích của nghệ thuật dựa trên quá trình

Có rất nhiều lợi ích của nghệ thuật dựa trên quá trình. Nghệ thuật chế biến phù hợp với sự phát triển của trẻ nhỏ vì gặp chúng ở đó chúng là những nhà thám hiểm cảm giác.

Qua quá trình nghệ thuật trẻ em:

- Sẽ suy nghĩ sáng tạo, độc lập và giàu trí tưởng tượng

- Sẽ tìm hiểu về các giới hạn vật lý và khả năng của vật liệu.

- Được khuyến khích sử dụng các kỹ năng tư duy sáng tạo và phê phán.

- Sẽ có được sự tự tin để hiện thực hóa ý tưởng

của riêng họ.

- Được thúc đẩy để đặt câu hỏi và thử nghiệm.
- Sẽ chấp nhận thử nghiệm và sai lầm như là một phần của quá trình học tập.

2.3.Đặc điểm của kinh nghiệm nghệ thuật tập trung vào quá trình

Không có hướng dẫn từng bước.

Không có mẫu cho trẻ em làm theo.

Không có cách nào đúng hay sai để khám phá và sáng tạo.

Nghệ thuật tập trung vào kinh nghiệm và khám phá các kỹ thuật, công cụ và vật liệu

Nghệ thuật là độc đáo và độc đáo.

Trải nghiệm là thư giãn hoặc làm dịu.

Nghệ thuật hoàn toàn là của riêng trẻ em.

Trải nghiệm nghệ thuật là sự lựa chọn của trẻ.

Ý tưởng không có sẵn

Process Art quan trọng hơn sản phẩm

Tập trung vào các dự án kết thúc mở, theo quy trình hơn là các dự án có kết quả cụ thể trong tâm trí.

Tận hưởng quá trình và đừng lo lắng về kết quả cuối cùng. - Helen,

Quá trình là quan trọng nhất, không phải là kết quả. Chúng tôi thích chụp một vài bức ảnh trong khi nhìn lại các giai đoạn khác nhau. Cũng nhớ rằng hầu hết nhưng không phải tất cả trẻ em thích lộn xộn.

Xử lý sản phẩm: chỉ cho họ CÁCH sử dụng nguyên liệu khi cần thiết (để thể hiện sự tôn trọng đối với mọi thứ) nhưng đừng chỉ cho họ LÀM GÌ.

Quy trình so với sản phẩm và về các dự án kết thúc mở, nơi các tài liệu được trình bày như một lời mời để tạo ra mà không có dự án kết thúc cụ thể nào - chỉ để cho trẻ khám phá các tài liệu theo bất kỳ cách nào nó muốn. - Không, một ngày hoàn hảo

Nghĩ quá trình không sản phẩm. Cho phép trẻ thử nghiệm các vật liệu mà không có kết thúc trong tâm trí. Khi trẻ hỏi bạn có thích không, hãy trả lời bằng một câu hỏi như, Bạn có thích không? Bởi vì bạn là nghệ sĩ! Hãy khen ngợi, giữ lại sự phản xét, Hãy nhìn vào tất cả các màu sắc của cầu vồng mà bạn đã sử dụng so với các màu sắc đẹp. - Melissa Taylor,

Chúng tôi nghĩ rằng mẹo lớn nhất là các dự án không kéo dài một giờ, đặc biệt là với những đứa trẻ thực sự trẻ. Nhiều người là 5 phút và họ vẫn được hưởng lợi từ nó.

2.4.Tổ chức hoạt động nghệ thuật dựa trên quá trình (process art)

2.4.1.Biểu hiện của hoạt động theo hướng chú trọng quá trình

- Lấy trẻ làm trung tâm. Phát huy tính chủ động

tích cực của trẻ, chú trọng quá trình, sự hứng thú của trẻ, không quan trọng kết quả (sản phẩm).

- Ý tưởng không có sẵn. Giáo viên, không đưa ra ý tưởng hoặc kế hoạch có sẵn mà tất cả dựa trên những khám phá trải nghiệm và hứng thú của trẻ. Giáo viên gợi mở, không mô tả cấu trúc, không có mẫu cho trẻ làm theo, không đánh giá đúng sai trong việc khám phá và sáng tạo. Nghệ thuật tập trung vào trải nghiệm và khám phá công cụ, vật liệu. Nghệ thuật có tính duy nhất và độc đáo (tự thể hiện). Phát huy tính chủ động, tích cực của trẻ. Mang đến cho trẻ sự thoải mái, hài lòng với thành công theo định hướng, không sợ thất bại. Nghệ thuật là hoàn toàn là của riêng trẻ. Sản phẩm không hoàn chỉnh, không thể hiện nội dung nhưng nói lên được ý tưởng sáng tạo của trẻ

- Có thể có hoặc không có tình hữu dụng, tình thiết thực. Mỗi trải nghiệm là sự lựa chọn của đứa trẻ (nội dung, cách thực hiện, vật liệu...), không trẻ nào giống trẻ nào, không giới hạn không gian, thời gian.

2.4.2.Một số nguyên tắc khi tham gia hoạt động nghệ thuật

Với giáo viên:

- Giáo viên không can thiệp vào hoạt động nghệ thuật của trẻ, để trẻ được tự do làm theo sở thích.
- Giáo viên luôn cung cấp những nguyên vật liệu phong phú cho trẻ.

Với trẻ:

- Tất cả những họa cụ ở góc nghệ thuật là riêng biệt với các học cụ trong khu vực khác trong lớp học, không được di chuyển qua khu vực khác. Ví dụ: Bút chì trong học cụ khung hình sắt; keo dán trong học cụ dán giấy, giấy trong bộ học cụ cắt giấy...

- Không làm phiền bạn khi bạn đang làm việc

- Nói chuyện vừa đủ nghe

- Sắp xếp, dọn dẹp họa cụ sau khi làm việc xong

Tổ chức hoạt động tạo hình hướng đến trẻ em, hướng đến sự lựa chọn và đề cao trải nghiệm – khám phá của trẻ, coi trọng quá trình tạo ra sản phẩm của trẻ chứ không phải là kết quả.

Thông qua quá trình nghệ thuật, trẻ em sẽ có những suy nghĩ sáng tạo, giàu trí tưởng tượng; sẽ chấp nhận thử nghiệm và sai lầm trong quá trình; phát triển những kỹ năng tạo hình; những kỹ thuật tạo hình.

2.4.3.Phương án tổ chức hoạt động nghệ thuật

DỰA THEO QUÁ TRÌNH (PROCESS ART)

Tuần 1: thực nghiệm lần 1

Thực nghiệm phương án tổ chức hoạt động nghệ thuật dựa theo quá trình (process art) cho trẻ 4-5 tại trường

mầm non khai tâm

Thực nghiệm lần 1 chúng tôi thực nghiệm phương án tổ chức hoạt động tạo hình theo hướng chú trọng quá trình cho trẻ 4-5 tuổi theo dự án nghệ thuật dựa theo quá trình (process art)

Bước 1: Chúng tôi chuẩn bị hồ sơ liên quan đến đề tài. Phối hợp với giáo viên lớp Hòa Bình để thực hiện hoạt động

Bước 2: Tiến hành thực nghiệm dự án.

Giai đoạn 1: Đánh giá sự hứng thú của trẻ (2 ngày)

Ở giai đoạn 1 của dự án các hoạt động diễn ra nhằm đánh giá kỹ năng và sự hiểu biết và sở thích về màu sắc của trẻ. Cho trẻ tự do đề xuất và thu thập mọi thứ xung quanh trẻ có màu mà trẻ thích (lá, hoa,...) giáo viên khuyến khích trẻ đưa ra ý kiến về những gì trẻ thấy được. Trẻ có nhiều phát hiện khi quan sát, chia sẻ với bạn và đặt nhiều câu hỏi nhưng giáo viên không đưa ra đáp án mà tiếp tục khuyến khích trẻ tiếp tục quan sát. Sự hứng thú của trẻ với mọi thứ liên quan đến màu sắc là cơ sở tiếp tục dự án.

Trẻ tìm hình ảnh, màu sắc mà trẻ thích trên sách báo cũ, tạp chí quảng cáo...v.v

Trẻ được hoạt động theo nhóm từ 2-3 bạn, để trẻ cùng nhau chia sẻ ý tưởng, hỗ trợ bạn làm việc nghệ thuật. Ví dụ: Khi từng nhóm được tham gia vào vẽ, cắt, xé dán... giáo viên khuyến khích trẻ chia sẻ ý tưởng của mình, quan sát trẻ làm việc

Giai đoạn 2: Khám phá tìm hiểu đi thực tế. (1 ngày)

Phối hợp cùng với giáo viên trường Khai Tâm tổ chức các hoạt động khác nhau, nổi bật là giáo viên tổ chức hoạt động ngoài trời để giúp trẻ trải nghiệm trực tiếp và khám phá màu sắc ở các không gian khác nhau.

Khoảng 12-18 phút đầu trẻ trải nghiệm không gian ngoài lớp học với sự tập trung chú ý cao. Có bạn đã quay trở về lớp, được cô giới thiệu các hoạt động liên quan tới màu sắc như in ấn màu bằng các hình dạng khác nhau, vẽ màu bằng tay, cọ bằng màu nước.

Khi trẻ kết thúc công việc, cô và trẻ cùng ngồi lại chia sẻ về những công việc buổi sáng của mình, những trải nghiệm cho các bạn khác nghe. Có bạn kể về việc đã vẽ một bức tranh, tuy nhiên bạn lại không tô màu vì “Tranh con vẽ nhiều thứ lắm, tô màu lâu lắm”. Một bạn lại kể hôm nay “Con cùng với bạn Happy tô màu, nhưng màu dính vào tay con nhiều lắm, nên con đã cùng bạn Happy vào rửa tay rất lâu”.

Để có thể phù hợp với phương pháp dạy của trường Khai Tâm (Phương pháp Montessori), nhóm

chúng tôi sẽ không tổ chức trưng bày sản phẩm, vì những lí do không có sự khen chê về sản phẩm của trẻ. Trong quá trình làm việc và sau khi trẻ hoàn thành một tác phẩm, giáo viên sẽ tới và xin phép được chụp hình, đảm bảo sự tôn trọng quyền cá nhân của trẻ. Đồng thời, phù hợp với Process Art, có nghĩa là chỉ hoạt động chú trọng theo quá trình hoạt động, nên nhóm sẽ quan tâm tới những quá trình mà trẻ làm việc, đánh giá những cảm nhận của trẻ khi được tham gia hoạt động nghệ thuật, những kỹ năng mà trẻ được học, cách trẻ thực hiện hoạt động nghệ thuật sáng tạo như thế nào. Nên giáo viên và trẻ sẽ cùng nhau trò chuyện thêm về những trải nghiệm của mình.

Sau khi quan sát được, đa số các trẻ có nhu cầu trải nghiệm trong hoạt động tạo hình nhưng ý nghĩa và mục đích của hoạt động đó chưa đọng lại trong trẻ

Rút kinh nghiệm trong các hoạt động tiếp theo giáo viên cần chủ động hơn giúp trẻ khơi gợi ý tưởng và mục đích trong các hoạt động tạo hình.

Với những gì trẻ biết về màu sắc và các chất liệu khác nhau trẻ thích thú khi kể cho các bạn khác nghe.

Trong quá trình hoạt động giáo viên chú trọng học theo nhóm nhỏ nhận thấy hình thức này trẻ học có hiệu quả và rèn kỹ năng làm việc nhóm, thông qua việc làm việc cùng nhóm bạn, đôi lúc có trẻ sẽ tham khảo những sản phẩm của bạn, dựa vào đó suy nghĩ riêng cho tác phẩm riêng của mình.

3. Kết luận

Thông qua hoạt động nghệ thuật dựa theo quá trình hình thành và phát triển được những tình cảm thẩm mỹ trong quá trình cảm thụ và lĩnh hội cái đẹp trong nghệ thuật, trong tự nhiên, trong các mối quan hệ xã hội, tạo được hứng thú đối với các khía cạnh thẩm mỹ của hiện thực, cảm nhận và hiểu biết được cái đẹp trong những biểu hiện đa dạng của nó. Phát triển khả năng tư duy sáng tạo để trẻ tự tìm tòi, nảy sinh ý tưởng; giúp trẻ vận dụng những kiến thức, kỹ năng, kỹ xảo đã được học để thể hiện nội dung chủ đề tự mình sáng tác

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2021). *Chương trình Giáo dục mầm non*. Nxb Giáo dục Việt Nam.
2. Nguyễn Thị Hòa. (2009). *Giáo trình giáo dục học mầm non*. Nxb Đại học Sư phạm.
3. Katie (2019). Process art vs product art: What is the difference? Retrieved from
4. <https://www.giftofcuriosity.com/process-art-vs-product-art-what-is-the-difference/>
5. Mary Catherine (2014). What is process art for kids and why is it important?. Retrieved from